

OPONENTSKÝ POSUDOK

na habilitačnú prácu Mgr. Miroslavy Daňovej, PhD.

Prstene a gemy z vojenského tábora v Iži

Trnavská univerzita v Trnave, Filozofická fakulta, Katedra klasickej archeológie

Trnava 2021

131 strán textu vrátane 3 zalomených grafov a 48 obrázkov + katalóg (6 strán a 5 tabuliek)

Predložená habilitačná práca predstavuje rukopis, ktorý bol v čase písania tohto posudku zadaný do tlače ako spoločná publikácia Filozofickej fakulty Trnavskej univerzity a Archeologického ústavu SAV v Nitre. Hodnotí súbor dvadsaťštyri prsteňov a päť samostatne nájdených gem z rímskeho kastela v Iži alebo z jeho blízkeho okolia. Nejde síce o veľký súbor, práca však ponúka viacero významných poznatkov a pohľadov do života v rímskom vojenskom tábore.

V úvodnej kapitole nazvanej *Genius loci* autorka podáva prehľad bádania a spoznávania tábora v Iži od prvých záznamov koncom 17. storočia až po moderné výskumy v posledných rokoch. Stručne pripomína stavebno-historický vývoj kastela, ako ho svojimi výskumami a štúdiami zadefinovali K. Kuzmová a J. Rajtár. V súlade s nimi M. Daňová zdôrazňuje význam krátkodobého drevozemného tábora datovaného do obdobia markomanských vojen, do ich druhej etapy, teda konkrétne medzi roky 175 až 179/180. Z archeologického pohľadu predstavuje táto etapa uzavretý horizont. Z jeho kontextu pochádza jedenásť prsteňov a jedna gema. Súbor nesie dôležitú chronologickú výpoveď, pretože stratu týchto artefaktov možno spoľahlivo datovať medzi vyššie uvedené roky. S obdobím mladšieho kamenného kastela (3. až 4. storočie) autorka spája desať prsteňov a tri gemy. Tieto, žiaľ, buď nemajú zaznamenaný nálezový kontext alebo pochádzajú z premiešaných planírkových vrstiev, či sekundárnych polôh.

Nasleduje pasáž venovaná funkcii prsteňa v rímskej spoločnosti. V kapitole *Výroba šperkov v rímskom prostredí* autorka všeobecne rekapituluje šperkárske techniky práce s kovem a s kamennými gemami a opisuje výskyt polodrahokamov v rímskom svete. Kapitola by bola určite vhodná do učebnicového textu alebo odbornej publikácie, na tomto mieste však pôsobí mierne zdĺhavo a odťažito. Odporúčal by som opisované techniky a polodrahokamy pevnejšie previazať s technikami a vzácnymi kameňmi doloženými priamo v študovanom ižianskom súbore a detailne sa venovať len týmto.

Jadro práce s rozborom jednotlivých prsteňov a gem je rozdelené – ako už bolo uvedené – na dva súbory korešpondujúce s drevozemným táborom a s kamenným kastelom v Iži. M. Daňová prstene a gemy hodnotí z hľadiska nálezových okolností, použitých materiálov a techník výroby. Prstene zaraďuje do osvedčenej typologickej schémy francúzskej bádateľky Heléne Guiraud. Na vysokej úrovni je ale predovšetkým ikonografická analýza výjavov na očkách prsteňov a na vsadených gemách. Autorka v niektorých prípadoch síce preberá staršie výklady známe z literatúry, zakaždým ich ale konfrontuje s najnovším bádáním. Pri všetkých

výjavoch na gemách ponúka vlastný názor, resp. zvažuje niekoľko alternatívnych riešení. M. Daňová vychádza z predpokladu, že nositeľ si prsteň s výjavom zámerne vyberal a teda, že artefakt spätne prináša svedectvo o nositeľovi, jeho kultúrnom prostredí a o atmosfére danej doby. Hoci ide o vedecký text, výklad je podaný sviežim a pútavým štýlom. V tejto súvislosti si autorka všimla aj skutočnosť, že väčšina prsteňov z kontextu drevozemného tábora je vyrobených zo železa. Keďže nosenie železného prsteňa bolo výsadou rímskeho občana (hoci je otázne, či ešte aj v tejto dobe) a keďže rímski občania ako vojaci slúžili výlučne v légiách, mohlo by toto pozorovanie byť argumentom v prospech legionárov ako doposiaľ neznámej posádky izianskeho tábora (vexilácia *legio II adiutrix* z blízkeho Brigetia?). Akokoľvek je hypotéza lákavá, vyžaduje si nezávislé preverenie ďalšími prameňmi.

Po formálnej stránke je rukopis dobre členený s kvalitnými obrázkami zalomenými priamo v texte. Kvôli jednoduchšej orientácii mi však chýbalo zvýraznenie nadpisov kapitol a ich hierarchizácia. K nemnohým drobným lapsusom patrí tvrdenie na str. 15, že obranu kamenného kastela zabezpečovala aj dvojica hrotitých priekop a *valov*. Na strane 13 sa objavili dve verzie prepisu jedného mena: *Claudius Ptolemaios* a *Klaúdios Ptolemaïos*. Na strane 67 zas podľa autorky niečo tvrdí K. Elschek, ale citovaný je J. Rajtár (poznámka 338). Pri uvádzaní hesiel z encyklopédie *Reallexikon der Germanischen Altertumskunde* treba uvádzať mena autora/autorky daného hesla (pozn. 108, 111 na str. 25), teda necitovať v podobe RGA 11,11. V súpise literatúry som nenašiel diela *Dembski 2010* (pozn. 148 a 149 na str. 33), *Fischer 2014* (poznámka 314, pokiaľ nejde o preklep Fischer 2012) a dokonca ani *Guiraud 1989*.

Záverom konštatujem, že predložené rukopisné dielo o rímskych prsteňoch predstavuje po sklenených náramkoch (*Rajtár 2002*) a kostných predmetoch (*Hrnčiarik 2017*) ďalší významný krok v poznávaní a zverejňovaní bohatého nálezového fondu z jedného z najvýznamnejších nálezísk doby rímskej na Slovensku a od roku 2021 aj pamiatky zaradenej do Svetového kultúrneho dedičstva UNESCO. Posudzovanú prácu M. Daňovej hodnotím ako prínosnú a odporúčam ju predložiť k obhajobe. Zároveň sa prihovám, aby autorke bola udelená vedeckopedagogická hodnosť docent v odbore klasická archeológia.

Bratislava 16. 12. 2021

doc. PhDr. Vladimír Varsík, CSc.